

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАННЯ ПЕРСПЕКТИВИ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

У статті розглядаються методи викладання перспективи на уроках образотворчого мистецтва в системі внутрішньої організації навчання учнів 5-7-х класів, форми й історичний аспект цієї проблеми. Підкреслено провідну роль математики в роботі над внутрішнім проектуванням; подано завдання для роботи вчителів з учнями на уроках образотворчого мистецтва. Звернено увагу на формування гармонії, цілісності, творчого мислення в єдиному просторі на уроках вивчення перспективи в контексті дизайну.

Людська діяльність – це спосіб існування людини як діючої живої істоти. Її функція – забезпечити збереження та розвиток людського суспільства, так як це умови буття самої людини. І це буття повинно задовольняти потреби людини.

Людина завжди прагне прикрасити своє життя, зробити красивими всі необхідні для неї речі: одяг, посуд, знаряддя праці, приміщення. До того ж всі ці речі повинні відповідати своїй функції та призначенню.

Отже, людська діяльність повинна гармонійно об'єднати в собі науку та мистецтво.

Таким якісно новим типом діяльності, що інтегрує в собі технічну, наукову та гуманітарну культуру, є **дизайн**. Метою статті є аналіз методів викладання перспективи на уроках образотворчого мистецтва у контексті поступового вивчення дизайну, в якому провідну роль займає математика.

"У деяких країнах (Японія, Англія) дизайн-освіта поставлена у ранг державної політики. У 80-х роках науковці визначали, що саме дизайн спроможний ефективно вирішити завдання зближення школи з естетичною культурою сучасності і, що потрібні кардинальні заходи для поширення дизайн-освіти на різних вікових та освітніх рівнях" [1: 72].

Особливо важливим під час вивчення дизайну є вміння відчувати простір (розміщення предметів у просторі, відчуття кольору, його зміни, відчуття освітлення, його зміни, форми та розміру предметів, об'єму та площі) та вміння створити цей простір на основі отриманих наукових знань, серед яких важливе місце належить математиці. Наприклад, створення та **організація простору інтер'єру**.

Від знань та вмінь дизайнера залежить правильність та краса, настрої та комфорт, стиль життя мешканців певного приміщення.

В основі професійної діяльності дизайнера важливе місце займає математика (вимірювання, геометричні фігури у різних проекціях, лінії (паралельні та перпендикулярні), вимірювання кутів, масштаб, оптичний масштаб, об'єм, площа, пропорційність). На основі цих знань дизайнер виконує план, розріз, креслення окремих фрагментів, предметів меблів із розмірами та з дотриманням пропорцій, що є необхідною частиною проектної документації створення інтер'єру. Важливою частиною цієї документації є проєкції, що дають уявлення про геометричні якості приміщення та про об'єкти, що розміщуються в ньому.

Досвідчений дизайнер уявляє вже проєкцію та може намалювати її від руки. Це, звичайно, потребує великої практики, тренування зорової пам'яті, розвинутого вміння креслити та малювати за уявою (на що якраз направлена робота на уроках образотворчого мистецтва). До цього ж нам треба показати простір так, як ми його бачимо, а не умовно.

Найбільш наочним є **перспективне зображення інтер'єра**. За шкільною програмою підготовка до вивчення перспективи відбувається вже в молодших класах. Вже в 5-му класі йде перехід до зображення тривимірного простору на площині; у 6-му – до зображення інтер'єру.

Елементарні правила перспективної побудови розкриваються під час аналізу зображень інтер'єру на картинах відомих художників. Разом з цим робимо невелику екскурсію в історію перспективи. Згадуючи про Давній Єгипет, можна підкреслити, що монументальний характер давньоєгипетських споруд пояснюється їх великими розмірами, геометричним спрощенням загальної форми та окремих елементів конструкції, а також точним компонованням всієї споруди по одній вісі (коридор, через який всі входять).

Перше поняття перспективи (з досвіду спостережень за простором) дали давні греки та римляни, які використовували її для створення пейзажів та архітектурних креслень.

Епоха Відродження (XIV-XVI ст.) – поява лінійної перспективи. Її визначення дали італійські майстри образотворчого мистецтва та архітектури – Альберті та Брунеллескі. Використовуючи закони геометричних побудов та зменшення довжини відрізка у залежності від відстані до нього, вони досягли того, що тримірний простір на двомірній площині сприймався як реальний. Альберті відображав поверхню предмета на площину, яку перетинав сніп променів (це було схоже на піраміду), на цій площині він відмічав дійсні обриси предметів. Альберті ввів поняття **висоти рівня погляду** (лінія горизонту), **точки зору** (точка стояння), **внутрішніх відстаней картини**. Зодчі та художники епохи Ренесансу (П. Учелло, Леонардо да Вінчі, Альберт Дюрер) вдосконалили теорію перспективи Альберті. Для покращення зображення глибини простору Борроміні та Палладіо об'єднали точку сходу зі скороченням розмірів реальних архітектурних форм – колон, фасадів. Висота окремих колон, що знаходяться далі, стає меншою, товщина також; підлога піднімається до верху, а квадрати на малюнках перетворюються на трапеції.

У часи Барокко, перспективні зображення досягли найвищої досконалості у фресках храмів. Реальні архітектурні елементи храму плавно поєднувалися з намальованими формами купола, що створювало ілюзію небесного простору.

XX століття – на зміну лінійної перспективи прийшла динамічна композиція (зображення простору на площині авторами часто свідомо деформується, щоб підкреслити, що художник – це не фотограф, а творча особистість, що сприймає світ по-своєму). Завдяки комп'ютерам стало можливим показати внутрішній вигляд простору й показати його так, як він виглядає насправді.

У процесі аналізу картини та екскурсу в історію даємо визначення перспективі (**це спосіб показу просторових фігур на площині такими, якими вони сприймаються з однієї нерухомої точки**), її видів (повітряна (показує зміну кольору під впливом повітряного середовища) та лінійна (засіб перспективного зображення обрисів предметів)). Для правильного розуміння обох видів перспектив, їх вивчення перші заняття краще проводити на свіжому повітрі (в цьому є важливий момент у підготовці учнів молодших класів до вивчення перспективи).

Вивчення перспективного зображення інтер'єру йде поступово: ігрові елементи (молодші класи, п'ятий клас), робота в парах та в групах (шостий та сьомий класи), колективна творча робота (п'ятий, шостий, сьомий класи).

Зручніше розпочинати роботу над перспективним зображенням **фронтального виду інтер'єру** (картинна площина паралельна протилежній стінці й потребує для перспективної побудови одну точку сходження (відмічається перпендикулярною лінією з точки зору до лінії горизонту; в ній сходяться лінії простору), виконуючи відповідні завдання.

1. Разом з вчителем **з натури**:

- перспективне зображення пустої кімнати;
- перспективне зображення вікон, дверей, плафонів;
- перспективне зображення шафи, стендів, стола вчителя, парт та стільців учнів, квітів.

2. Виконання перспективного зображення інтер'єру **за уявою**. Для роботи можна запропонувати такі теми: "Сучасний кабінет образотворчого мистецтва", "Кабінет малювання на планеті Фантазії", "Моя кімната".

Достатньо оволодівши знаннями та практичним навичками у зображенні фронтального виду інтер'єру, оцінивши результати роботи, можна переходити до вивчення **кутової перспективи** в зображенні інтер'єру (перспектива з двома точками сходу). Обов'язково треба поєднувати, як і в першому випадку (вивчення перспективи зображення фронтального виду інтер'єру), теорію з зоровим сприйманням реальних об'єктів на перших етапах вивчення. За допомогою ігрових елементів, колективної творчої роботи плавно перейти до практичної роботи в зображенні інтер'єру та предметів побуту, техніки, рослин та тварин як його елементів.

Для виконання за уявою кутового перспективного зображення інтер'єру можна запропонувати такі теми: "Моя ігрова кімната", "Кімната Оленки", "Мій куточок кімнатних рослин".

Під час навчання перспективі треба направляти роботу на формування відчуття гармонії, цілісності, тобто творчого мислення простором як єдиним цілим, розвивати смак, готувати до майбутнього життя. Так як "...дизайн-освіта дедалі набирає все більшого значення. Вона організовує позитивне почуттєве сприймання людьми нових технічних принципів, конструкцій, матеріалів. Організуюча роль дизайну у виробках чи предметах зводиться до досягнення краси, зручності, приємності, які належать до кола естетичних мистецьких критеріїв.

Дизайн поєднує в собі елементи матеріальної (сукупність засобів і предметів виробництва та матеріальних благ, рівень розвитку продуктивних сил) та духовної культури (рівень розвитку науки, освіти, мистецтва, літератури, умов побуту)" [2: 52].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Балла О. Человек и его вещи // Знание – сила. – 2001. – № 4. – С. 72-82.
2. Фольта А.В. Основы художнього конструювання // Вища школа – К.: Наук. світ, 1973. – 75 с.

Матеріал надійшов до редакції 12.02. 2007 р.

Майстренко Г.В. Научно-методические основы преподавания перспективы на уроках изобразительного искусства в контексте дизайн-образования.

В статье рассматриваются методы обучения перспективы на уроках изобразительного искусства в системе внутренней организации обучения учеников 5-7-х классов, формы и исторический аспект этой проблемы. Подчеркнута ведущая роль математики в работе над внутренним проектированием; поданы задания для работы учителей с учениками на уроках изобразительного искусства. Акцентируется внимание на формирование гармонии, целостности, творческого мышления в едином пространстве на уроках изучения перспективы в контексте дизайна.

Maistrenko I.V. Scientific methods in teaching perspective at the fine arts lessons in the context of design.

The article considers methods in teaching perspective at the fine arts lessons in the system of interior space organization study with pupils of the 5th-7th, forms and the historical aspect of this problem. The leading role of mathematics in the work on interior projections is underlined; tasks for teachers work with pupils at the fine arts lessons are given. The formation of harmony, integrity, creative thinking in the single whole space at perspective study lessons in the context of design is emphasized.